

ERGOTHERAPIE
VLAANDEREN

ERGOTHERAPIE OP SCHOOL

Toepassing van het beroepsprofiel 'Ergotherapie Vlaanderen'

LEESWIJZER

'Schoolgerichte ergotherapie' is een toepassing van het 'Beroepsprofiel Ergotherapie' (Ergotherapie Vlaanderen, 2018). Dit document verduidelijkt waarvoor die schoolgerichte ergotherapie staat.

We verkennen daarbij de tien dimensies die in het 'Beroepsprofiel Ergotherapie' beschreven zijn. We diepen die uit, onder andere met voorbeelden. We zijn ons er ten volle van bewust dat voorbeelden beperkend kunnen zijn, maar het leek ons de beste manier om de inbreng van de ergotherapeut in specifieke situaties te tonen.

De invulling van de dimensies in de praktijk gebeurt tussen kinderen, ouders, leerkrachten, het team en ergotherapeuten, in samenwerking met andere partners.

OM DE LEESBAARHEID VAN DEZE TEKST TE VERHOGEN, HEBBEN WE EEN AANTAL KEUZES GEMAAKT.

Het begrip 'cliënt - kind'

Waar we in het algemeen beroepsprofiel de term 'cliënt' gebruiken, kiezen we in deze tekst voor 'leerling', waarmee we kinderen en jongeren bedoelen. We zien de leerling steeds in zijn context, in relatie met belangrijke personen uit zijn omgeving.

Het begrip 'partners'

Met partners bedoelen we de brede ondersteunende groep waarmee de ergotherapeut samenwerkt. Het gaat om de directe collega's uit het team, organisaties en de andere hulpverleners uit het netwerk van het kind.

Jargon en wetenschappelijke terminologie

In de tekst maken we gebruik van het jargon van de ergotherapeut. Wie daar niet mee bekend is, verwijzen we naar 'Grondslagen van de ergotherapie' (Van Hartingsveldt, Kinébanian & le Granse, 2017).

Schoolgerichte ergotherapie

Dit is de vertaling van de term 'school based occupational therapy (SBOT)', die in de internationale literatuur wordt gehanteerd.

Hij/zij

Om het vervelende hij/zij te vermijden, gebruiken we 'hij' als persoonlijk voornaamwoord, waarbij we zowel mannen als vrouwen bedoelen.

INHOUD

Leeswijzer	3
Colofon	5
Inleiding	6
Ergotherapie binnen het Vlaamse zorgcontinuüm	8
Visie	8
Missie	8
Ergotherapie in de schoolse context?	8
De dimensies van het beroep ergotherapie op school	9
ADVISEREN	10
BEGELEIDEN	12
BEHANDELEN	14
COACHEN	16
COMMUNICEREN	18
DIAGNOSTICEREN	20
INNOVEREN	22
MANAGEN	24
ONDERZOEKEN	26
WERKEN AAN KWALITEIT	28
Onderbouwing van de visie	30
Beloftevolle kansen voor ergotherapie in de ontwikkelingsproblematiek binnen de schoolcontext.....	31
Nabeschouwing.....	33
Referentielijst	34

COLOFON

Ergotherapie Vlaanderen, 2021.

Deze tekst kwam tot stand door de samenwerking tussen ergotherapeuten uit het werkveld en deze werkgroep School Based Occupational Therapy van Ergotherapie Vlaanderen: Caroline Sorgeloos, Anne-Marie Denolf, Reinhilde Lenaerts, Sofie Vergauwe, Johan Lemmens, Tine Vermeiren, Freja Maenhout en Pierre Seeuws

Onder redactie van Anne-Marie Denolf, Caroline Sorgeloos en Reinhilde Lenaerts

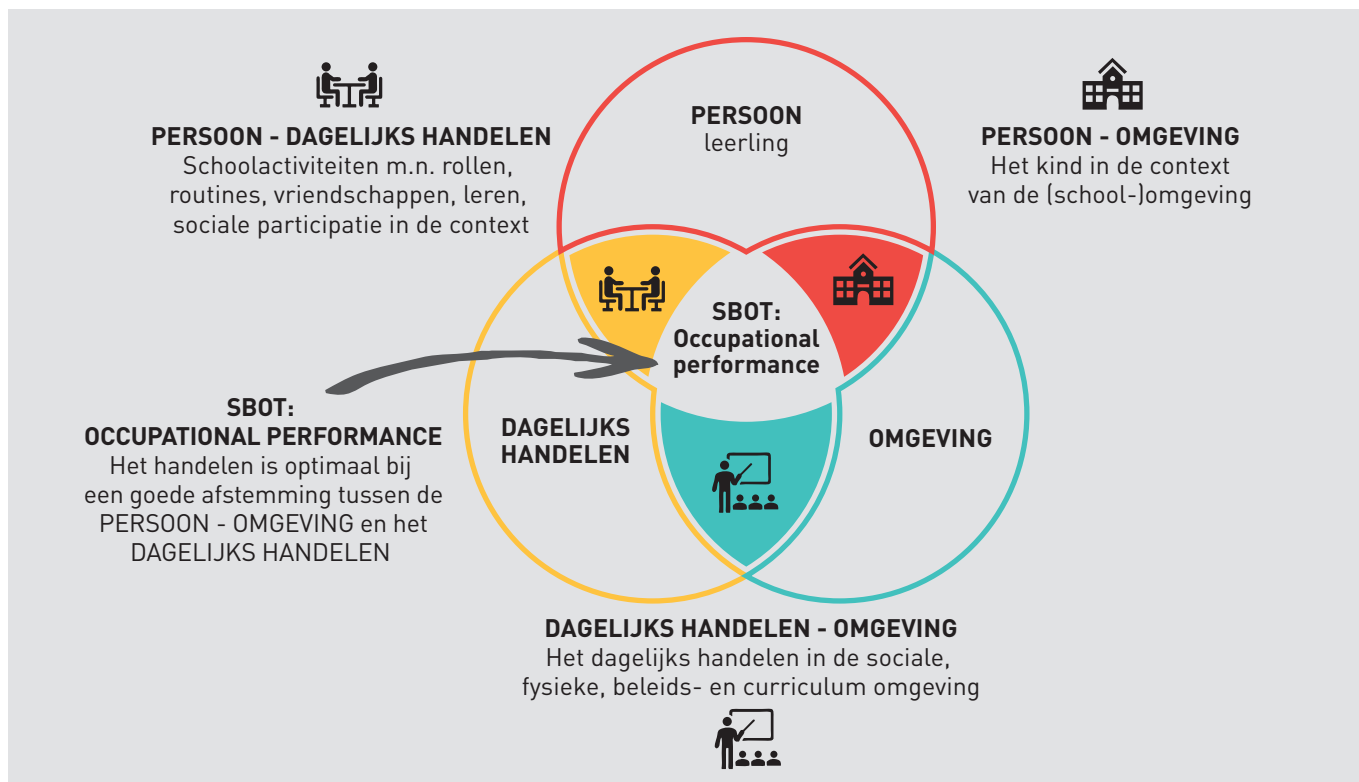
INLEIDING

Een leerling kan problemen ondervinden tijdens het dagelijkse schoolleven: bij de les, het leren, de maaltijden, de turnles, spelmomenten, sociale contacten, verplaatsingen van en naar de school. Die kunnen het leren, het leven, de participatie en inclusie in de weg staan.

Nu is het streven naar participatie en inclusie net dat waar het bij ergotherapie om draait. Dankzij therapeutische activiteiten ondersteunt of verbetert de ergotherapeut de leer- en leefactiviteiten van de leerling of zijn netwerk. Samen met de leerling, onderwijspartners en de ouders zoekt de ergotherapeut naar oplossingen op maat van de leerling en diens schoolcontext.

De aanpak van de ergotherapeut is daarbij methodisch. Hij analyseert de activiteit, de context en de vaardigheden van de leerling. Hij stelt de **problemen in het dagelijks handelen vast** en verzamelt **gegevens over** de persoon en de uit te voeren activiteiten. Indien nodig zal hij **aanvullende informatie** inwinnen via observatie, gesprekken en assessment. Na de **concretisering van de (hulp)vraag stelt hij doelen op en een plan van aanpak**, uitgewerkt in overleg met alle personen die betrokken zijn bij de begeleiding/opvoeding van de leerling. Ergotherapeutische interventies zijn paramedisch en (ped)agogisch onderbouwd.

Op regelmatige basis wordt **geëvalueerd en bijgestuurd**. Om het methodisch therapeutisch handelen te bereiken, gebruikt de ergotherapeut tijdens zijn klinisch redeneerproces de principes van occupation-based practice (figuur 1) en de Internationale Classificatie van het menselijk Functioneren

Figuur 1: School-based occupational therapy (SBOT) als een occupation centred model (Lynch, H & Buhagiar, N, 2019)

(ICF kinderen- en jongerenversie) die ook binnen onderwijs wordt toegepast (Wereldgezondheidsorganisatie, 2007).

Het SBOT-model is binnen het onderwijs één van de belangrijkste modellen voor ergotherapeuten. Het is een praktisch instrument dat de mogelijkheid biedt om, samen met alle betrokkenen, handelingsproblemen te analyseren, tot probleemstelling te komen en om interventies te monitoren en te evalueren. Dit model sluit naadloos aan bij

het handelingsgericht werken (HGW). HGW wil de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding van alle leerlingen verbeteren. Het is een systematische manier van werken, waarbij het aanbod afgestemd is op de onderwijsbehoeften en de basisbehoeften van de leerlingen. Aan de hand van de leerlingkenmerken wordt gekeken welke onderwijsbehoeften die leerling heeft. Het onderwijs wordt daarop aangepast. HGW en het methodisch werken van de ergotherapeut vertonen heel wat gelijkenissen.

ERGOTHERAPIE BINNEN HET VLAAMSE ZORGCONTINUÛM

Theoretische interventiemodellen geven richtlijnen over hoe de samenwerking binnen een school gerealiseerd kan worden en hoe ergotherapie een bijdrage kan leveren op alle niveaus van het zorgcontinuüm. Die interventiemodellen zijn bruikbaar binnen het volledige zorgcontinuüm, gaande van brede basiszorg tot aan een voor het individu aangepast curriculum.

Ergotherapie kan dus een zeer belangrijke taak hebben bij een steeds intensievere begeleiding (zorg op maat) op alle niveaus van het zorgcontinuüm binnen de schoolse context met focus op alle betrokken partners om zo de uitvoering van activiteiten en participatie te maximaliseren.

Ergotherapie kan op alle niveaus van het onderwijs ondersteuning bieden: kleuterschool, basis- en secundair onderwijs, hoger- en beroepsonderwijs, volwassenenonderwijs en tijdens het levenslang leren.

VISIE

Ergotherapeuten focussen zich op de inclusie en de participatie van leerlingen. Ze vertrekken vanuit de sterktes en bieden oplossingen aan voor de belemmeringen die de leeractiviteiten en participatie verhinderen.

MISSIE

Ergotherapie moeten toegankelijk zijn in elke fase van het zorgcontinuüm en voor alle leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in de Vlaamse scholen.

Ergotherapeuten zoeken naar afstemming tussen omgeving, leerling en activiteit om de leerling tot optimaal handelen te laten komen waardoor maximale ontwikkeling- en leerkansen gecreëerd worden. Ergotherapie

binnen een schoolse context faciliteert het leren en leven van leerlingen zodat dagelijkse schoolactiviteiten zoveel mogelijk zelfstandig kunnen worden uitgevoerd. Denk maar aan studeren, concentreren, schrijven, spelen, omkleden, vrienden maken, rekenen...

‘Welke onderwijsnoden heeft dit kind, deze leerling, uit dit gezin, in deze school, met deze leraars en deze medeleerlingen? Hoe kunnen we hem het best ondersteunen?’ De unieke focus van ergotherapie, gericht op betekenisvol handelen, creëert de mogelijkheid om een bijdrage te leveren aan de begeleiding van leerlingen om zo te komen tot inclusie en participatie. Ergotherapeuten begeleiden en werken samen met zowel de leerlingen als de ouders, de leerkracht en het zorg- of schoolteam.

ERGOTHERAPIE IN DE SCHOOLSE CONTEXT?

“Als ergotherapeut leer ik samen met anderen vaardigheden aan, zodat leerlingen zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren in school”
“We learn by doing”

DE DIMENSIES VAN HET BEROEP ERGOTHERAPIE OP SCHOOL

Het algemeen beroepsprofiel geeft aan de hand van tien dimensies een beeld van de brede inzetbaarheid van de ergotherapeut in het onderwijs.

Bij elke dimensie geven we een korte samenvatting uit het 'Beroepsprofiel Ergotherapie' (Ergotherapie Vlaanderen, 2018). We passen die dan toe op het domein van schoolgerichte ergotherapie. De dimensies benaderen we vanuit drie perspectieven: de leerling, de ergotherapeut en de school. In de praktijk lopen de dimensies en de perspectieven in elkaar over.

ADVISEREN

‘Met ergotherapeutisch **advies** geven we nieuwe mogelijkheden aan om het handelen en uitvoeren van activiteiten te vergemakkelijken.

In zijn advies houdt de ergotherapeut het perspectief van de leerling of context voor ogen en handelt hij in samenwerking met andere betrokkenen en belanghebbenden.’

‘Een leerling uit het eerste leerjaar(1^olj) kreeg op advies van de ergotherapeute een aangepast klavier. Nu kan zij net als de anderen een ‘dictee’ maken.’

Juf Kim

‘Door de ergotherapeut kreeg ik meer leerlinggebonden inzicht in hoe de DCD-problematiek zich bij de leerling uit. Ze gebruikt hiervoor het DCD- referentiekader. Zo weet ik wat ik van hem kan verwachten.’

Een leerkracht

Een hulpvraag van het CLB aan een ergotherapeut:

‘Hoe kunnen we de klas van het vijfde leerjaar aanpassen aan de noden van een kind van 9 jaar dat overprikkeld is? De leerling heeft een autismespectrumstoornis.’

L., onze negenjarige zoon met autisme, kan nu op zijn manier deelnemen aan de les. Op advies van de ergotherapeut zijn aanpassingen gedaan waardoor hij vanuit zijn veilig en prikkelarm hoekje de les kan volgen en de informatie kan verwerken. Nu zie ik een gelukkig kind, wat voor mij heel belangrijk is.’

Mama van L.

BEGELEIDEN

‘Vanuit verbondenheid begeleidt en ondersteunt de ergotherapeut de ontwikkeling van de leerling om hem te laten deelnemen aan het schoolgebeuren. De ergotherapeut is aanwezig en op zoek naar kansen en opportuniteiten in de omgeving van de leerling.’

'Als ergotherapeute begeleid ik een
lagereschooljongen bij het rekenen. Hij heeft
een onderliggende ruimtelijke problematiek
en begrijpt de leerstof niet altijd. Concreet
materiaal verduidelijkt de leerstof en stuurt zo zijn
leerproces bij.'

C. Zelfstandige ergotherapeute

'Dankzij de ergotherapeut kan onze dochter
van zeven opnieuw aan de turnles deelnemen.
Zij is door een motorisch probleem rolstoelgebonden.
Haar ergotherapeute heeft de nodige kennis over de
problematiek en weet hoe zij haar moet ondersteunen
en begeleiden wanneer ze uit de rolstoel wordt
gehaald. Op de dagen waarop ze turnles heeft,
vertrekt onze dochter telkens enthousiast
naar school.'

Ouders van D.

'Ik ben dankbaar voor de begeleiding die ik krijg
in het lateralisatieproces van mijn leerlingen.
De nabijheid van een therapeut die weet wanneer
kinderen voor bepaalde schrijfmotorische vaardig-
heden klaar zijn, geeft mij vertrouwen over
wat ik wanneer kan aanbieden en verwachten
en op welke manier.'

Leerkracht buitengewoon onderwijs brugklas TBA

'Hoe Arne denkt is zo complex. Een passend
stappenplan maken is niet zo evident. Zijn problemen
vragen echt expertise. In het buitengewoon
onderwijs hebben ze therapeuten die leerkrachten
daarin ondersteunen, wij hebben dat niet. Ik ben
blij dat ergotherapeut Elke ons op school concreet
kwam begeleiden.'

**Leerkracht Office eerste jaar, tweede graad
BSO verkoop-kantoor**

BEHANDELEN

‘Met de behandeling wil de ergotherapeut het handelen van de leerling op school optimaliseren. Die behandeling kan zowel gericht zijn op deelaspecten die nodig zijn om handelingen te kunnen uitvoeren als op het handelen zelf. Er zijn drie stappen in het proces: een plan van aanpak opstellen, de behandeling uitvoeren en die behandeling evalueren.

'In het ondersteuningsnetwerk waar ik werk, moeten we voor therapeutische handelingen doorverwijzen naar externe partners.

Een ergotherapeutische diagnostiek naar de sensorische informatieverwerking op de speelplaats of de schrijfvaardigheden van een leerling mag dus niet door mij gebeuren. Ik moet daarvoor doorverwijzen naar externe ergotherapeuten, maar dat kost de ouders veel geld. Daardoor worden een aantal kinderen – om financiële redenen – minder effectief of niet geholpen.'

Ergotherapeut, werkzaam als ondersteuner

'Onze zoon van negen jaar kreeg de afgelopen jaren logopedische ondersteuning voor zijn dyslexie. Dit schooljaar kreeg hij het moeilijk met ruimtelijk inzicht en bleef hardnekkig getallen omkeren. Op aanraden van vrienden schakelden we een ergotherapeut in. Na onderzoek bleek hij een uitval te vertonen binnen zijn visueel ruimtelijke vaardigheden. Sinds hij hiervoor in behandeling is, zien we zijn schoolse vaardigheden positief evolueren. Jammer dat we niet onmiddellijk naar een ergotherapeut werden doorgestuurd.'

Ouders van Oskar

'De ergotherapeut laat de leerling een blokkentoren maken om de aandachtsspanne te versterken. Zo worden de executieve functies in onze hersenen geactiveerd.'

**Dawson & Guare,
2018**

'Onze dochter krijgt nu therapie op school, aansluitend aan de les. Daardoor is ze 's avonds minder vermoeid. Ik merk ook dat er korter op de bal kan gespeeld worden nu de juf en de therapeut elkaar zien. Hierdoor integreert ons dochter het geleerde sneller. Jammer dat dit niet binnen de schooluren kan, zodat meer kinderen van deze voordelen kunnen genieten.'

Mama van Marie

Photo by Valentin Antonucci from Pexels

COACHEN

'De ergotherapeut coacht de leerling, de leerkracht, het zorg- en schoolteam met inzicht in de sterktes om doelen, wensen en dromen te realiseren. Dit gebeurt in overleg en met gedeelde verantwoordelijkheid. Hiervoor beschikt de ergotherapeut over coachende vaardigheden. De ergotherapeut werkt methodisch, gestructureerd en oplossingsgericht.'

'Na de cursus "leren leren" had ik nog een coach nodig, iemand die me hielp om te geloven in mijn eigen mogelijkheden. Iemand die me tips en tricks leerde om door te zetten wanneer het moeilijk werd. Zo iemand vond ik in de ergotherapeut.'

A. 17 jaar, vijfdejaarsstudent ASO

'Onze dochter Marthe is prestatiegericht maar kreeg angst om te falen. Dankzij therapie kregen wij als ouders tools om haar eerder te belonen voor inspanningen dan voor behaalde punten.

Nu zegt Marthe regelmatig: "Van foutjes kan je leren" of "Fouten maken mag". Haar schrik om fouten te maken is sterk verminderd en daardoor verbeteren haar resultaten. De coaching is voor ons een grote meerwaarde gebleken in de totaalaanpak van het probleem.'

Ouders van Marthe

'Als ergotherapeut ga ik met een kind op zoek naar mogelijke strategieën. Coaching zorgt ervoor dat het kind de strategie ontdekt die best bij hem past.'

Ergotherapeut

'Tijdens onze opleiding leren we zelfkritisch zijn en kennis opbouwen rond positieve krachten bij onszelf. Hierdoor versterken we de coachende vaardigheden die we in de toekomst nodig hebben.'

O. student ergotherapie

COMMUNICEREN

‘De ergotherapeut werkt interprofessioneel samen in partnerschap met ouders en alle andere betrokkenen. De communicatie verloopt voor de betrokken personen en organisaties begrijpelijk en transparant, een boodschap wordt tactvol gebracht.’

'Ik was verbaasd dat ik een onderwijspartner moest toelichten wat ergotherapie is en waarom de doorverwijzing van Jarne zo belangrijk was voor zijn schoolse ontwikkeling. Ergotherapeuten zijn voor mij essentiële partners.'

Collega psycholoog

'Ik vond het zeer leerrijk om deel te nemen aan het inter-professioneel overleg. Zo leerde ik de meerwaarde kennen van het overleg met externen en van hun professionaliteit.'

Student lerarenopleiding

Ergotherapeuten doen een beroep op het Partnering for Change (P4C) model, ontwikkeld door ergotherapeuten. Centraal hierin staat de samenwerking tussen leraren, leerlingen, ouders en de therapeuten, én kennisdeling en coaching in de context.

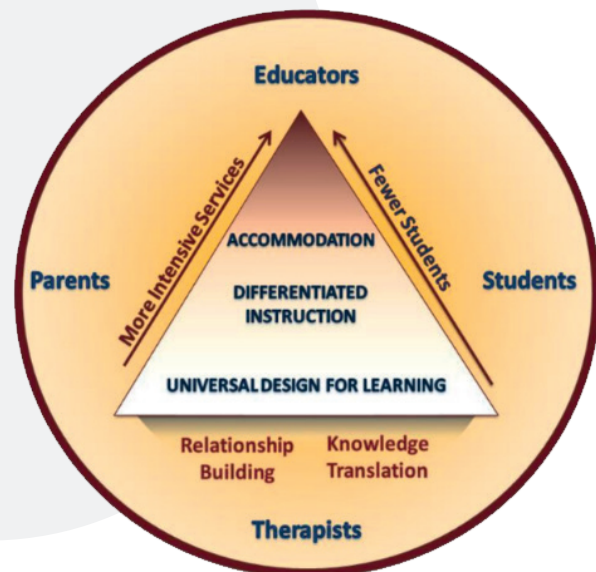
Missiuna et al. 2015

'Een juf bedankte me na een multidisciplinair overleg (MDO) over een complexe problematiek: "Ik kijk er altijd naar uit om met jou samen te zitten. Zo'n MDO is voor ons telkens een moment van vorming. Je brengt zoveel kennis mee, die begrijpelijk en concreet wordt gemaakt." Dit deed me als therapeut aan het P4C model denken.'

Caroline, ergotherapeute

PARTNERING FOR CHANGE: P4C

Building Capacity through Collaboration and Coaching in Context

Figuur 2: Partnering for Change model (P4C), Missiuna et al. 2015

DIAGNOSTICEREN

‘De focus van de diagnose ligt op de handelingsproblemen bij een leerling. Voor die handelingsdiagnose kan de ergotherapeut gebruik maken van observatie en onderzoeksinstrumenten. Een goede handelingsdiagnose leidt tot een verantwoord behandelplan.’

'Met de WRITIC breng ik "het klaar zijn om te schrijven" in kaart. Het zou zo zinvol zijn om dit ook effectief in een klas te kunnen nagaan.'

Zelfstandige
ergotherapeut

Auteurs Margo van Hartingsveldt & Liesbeth de Vries

Een leerling uit het zesde leerjaar TSO chemie vraagt hoe het komt dat ze zich zo moeilijk kan concentreren tijdens de les. De ergotherapeut doet een intakegesprek, neemt een BRIEF af en observeert. Zo brengt die het probleem in kaart. Samen met de ouders, school en leerling stellen ze een plan van aanpak op.

De ergotherapeut identificeert en analyseert de stimulerende en de belemmerende factoren uit de omgeving van het kind. De analyse van de fysieke, sociale, schoolse en culturele omgeving van het kind levert essentiële informatie om de nodige aanpassingen te doen waardoor het kind zich maximaal kan ontplooiën.

'Ons dochtertje had rekenproblemen in het tweede leerjaar. Ze maakte veel omkeringen en spiegelingen, kon moeilijk automatiseren en ook het schrijfproces verliep vertraagd. De leerkracht wou een ruimere kijk op het probleem en dus meer dan een zuiver rekenonderzoek. Uit ergotherapeutisch onderzoek bleek dat de samenwerking tussen beide hersenhelften onrijp was. Dat was de oorzaak en geen rekenprobleem op zich. Dankzij die correcte handelingsdiagnose kon de juiste behandeling worden gestart.'

Mama van JTK

INNOVEREN

'Ergotherapeutische innovatie is de invoering van nieuwe inzichten, methodes, technieken en producten die onderwijs- en ondersteuningsbehoeften tegemoet kunnen komen.

Innovatie draagt bij tot de kwaliteit van de begeleiding van leerlingen. Vernieuwingen worden gedeeld op collegiaal en breed maatschappelijk vlak.'

'Amir kan terug volwaardig deelnemen aan mijn lessen dankzij de op maat gemaakte stahulp. Die werd ontwikkeld door Filip – in samenwerking met zijn collega kinesitherapeut – op basis van een motorisch, sociaal-emotioneel functioneringsonderzoek.'

Juf, derde leerjaar.

'Ik vind het een uitdaging om materialen uit de leefwereld van kinderen te integreren en aan te passen in functie van de gekozen doelstellingen. Op die manier houden we de motivatie hoog en leren we kinderen op een andere manier omgaan met materialen.'

Ergotherapeut

De 'fixatiehulp' is gemaakt voor een meisje met CP. Bij het schrijven, een grote inspanning voor haar, blijft de aangedane linkerhand in een juiste positie. Ook het schrijfblad is gefixeerd. Deze fixatiehulp kan gemakkelijk worden meegenomen naar de revalidatie of naar huis. De handfixatie zit vast met een magneet en kan dus gemakkelijk worden verwijderd.'

MakeAbility – Design for (every) one

'In een semester ontwikkelden een internationale groep studenten uit verschillende richtingen een inclusief interactief "tangible" elektronisch speeltuig. De inbreng van ergotherapie omtrent aanpassingen voor verschillende doelgroepen was hierbij onmisbaar.'

Leergroep begeleider

Schrijfhulp!
MakeAbility – Design
for (every) one

MANAGEN

'De ergotherapeut draagt bij aan de continuïteit en de effectiviteit van de school. Hij organiseert zijn eigen werk op basis van prioriteiten, adequate planning en de nodige ruimte. Hij gaat verantwoord en efficiënt om met de inzet van medewerkers, middelen en materialen. Doel is een kwalitatieve zorg voor de cliënt tegen aanvaardbare kosten. Hij draagt zorg voor administratieve taken en beheer en onderhoud van middelen en materialen.'

'Hoe maken we
afstandsonderwijs voor
iedereen toegankelijk?
Als ergotherapeut kon ik een
belangrijke bijdrage leveren.'

Lerend netwerk atypische
ontwikkeling

SEO Economisch Onderzoek
in Nederland uit 2014 naar de
effectiviteit van ergotherapie toonde aan dat
ergotherapeutische behandeling van alle zesjarige
kinderen met schrijfproblemen maatschappelijk €3,8
tot €12,3 miljoen over het (werkzame) leven van een
kind opleverde.

Lammers et al., 2014

'In het secundair onderwijs van Dominiek Savio maken
we gebruik van de beslissingsboom
"Aanwezigheid van de therapeut in de klas" om de
multidisciplinaire samenwerking op drie vlakken te verfijnen:
→ doelgericht inzetten van een therapeut in de klas,
→ wederzijdse verwachtingen expliciteren in de samenwerking,
→ complementariteit vanuit gelijkwaardigheid.

Ergotherapeuten Emma, Emma en Annekatrien

'In het multidisciplinair team overleggen we hoe
klasseroutines kunnen bijgesteld worden: extra rust
of meer uitdaging voor het kind, extra tijd om een
taak af te werken; schoolroutine, zoals afwisseling in
pauzetijden voor kinderen die extra zelfzorgtijd nodig
hebben.'

Van den Houten, J., & Kuiper, C., 2017

ONDERZOEKEN

‘Dat gebeurt op verschillende niveaus. Ergotherapeuten baseren zich enerzijds op het best beschikbare bewijs uit wetenschappelijk onderzoek. Anderzijds kunnen zij onderzoeksonderwerpen aanbrengen en praktijkgericht onderzoek in een samenwerkingsverband uitvoeren.’

MASTERPROEVEN _ Master of Science in de ergo-therapeutische wetenschap

Barbé, I. (2020) School-based occupational therapy.
Bulckmans, N. (2016) Cross-validatie studie van de Participation and Environment Measure (PEM-CY).
De Stoop, B. (2018) The lived experience of participation of 5- to 8-year-old children with developmental problems: an inductive thematic analysis.
De Wachter, E., Meerschaert, I. (2019) Usability of the 'Writing Readiness Inventory Tool In Context' in Flanders.

PUBLICATIES _ Doctoraat

Coussens, M., Vitse, F., Desoete, A., Vanderstraeten, G., Van Waelvelde, H., & Van de Velde, D. (2021). Participation of young children with developmental disabilities: parental needs and strategies, a qualitative thematic analysis. *BMJ OPEN*, 11(4). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-042732>
Coussens, M., Driessens, E., Van de Velde, D., & De Baets, S. (2018). A comprehensive systematic scoping review of the needs and barriers that parents face when enabling their young child's participation. In *WFOT Congress 2018, Abstracts*. Cape Town, South Africa.
Coussens, M., Destoop, B., De Baets, S., Desoete, A., Oostra, A., Vanderstraeten, G., ... Van de Velde, D. (2020). A qualitative photo elicitation research study to elicit the perception of young children with developmental disabilities such as ADHD and/or DCD and/or ASD on their participation. *PLOS ONE*, 15(3). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0229538>

BACHELORPROEVEN _ Bachelor in de ergotherapie

Algoed, L. & Debommarez, J. (2017) Pionier in het regulier: ergotherapie in het regulier, inclusief onderwijs in het kader van het M-decreet.
Casteels, K. (2019) Ben je schrijfklaar?
De Gheldere, C. & Verrecas, I. (2018) De leerkracht en de ergotherapeut op een tandem. *UDL in de reguliere derde kleuterklas, toegepast op voorbereidende schrijfvaardigheden en fijne motoriek*.
Kiebooms A. (2017) Waaraan moet een bewegingshoek in de klas voldoen om kleuters te stimuleren tot bewegen?
Willekens, Y. (2018) Welke oefeningen verhogen de intrinsieke motivatie voor visuomotorische activiteiten in de kleuterschool?

PUBLICATIES _ Andere

Denolf, A., Daems, J. (2018) *Ergotherapie bij ontwikkelingsproblemen*. Leuven: Acco.
Lemmens, J. (2015) *Welke problemen ondervinden kinderen met Downsyndroom tijdens het rekenen? Is 'de rekenlijn' een geschikte methode om te leren rekenen?* Jaarboek Ergotherapie Leuven: Acco.
Vergauwe, S., Seeuws, P., Lenaerts, R., Lemmens, J., Coussens, M., Denolf, A., Daems, J. (2016 – 2017) *Position Statement - Occupational Therapy Services in School Based Practice for Children and Youth. (Nederlandstalige versie)*. Jaarboek Ergotherapie Leuven: Acco.

WERKEN AAN KWALITEIT

'Werken aan kwaliteit is in elke dimensie van het beroep aanwezig. In het ergotherapeutisch kwaliteitsvol handelen onderscheiden we drie stappen: plannen, uitvoeren en reflectie. In iedere fase wordt toegezien op doeltreffendheid, doelmatigheid, continuïteit, maatschappelijke aanvaardbaarheid en gebruikersgerichtheid.' De ergotherapeut analyseert en evalueert op systematische wijze de effectiviteit en efficiëntie van de ergotherapeutische zorg en dienstverlening, zodat hij bijdraagt aan het planmatig verbeteren en borgen van verantwoorde zorg die aansluit bij de vraag van de cliënt en de doelstellingen van de organisatie.

'Onderzoek in Canada naar het gebruik van het P4C-model door ergotherapeuten in het onderwijs bewees een hogere mate van effectiviteit van de behandeling en een afbouw van de wachtlijsten.'

Deloitte & Touche (2010).

'De divers samengestelde groep ervaar ik als een immense meerwaarde. Er was een mooie inbreng van alle onderwijsprofessionals.'

Lerend netwerk Interprofessioneel samenwerken in inclusief onderwijs

'Met behulp van het Foto-interview leren we kinderen en jongeren haalbare en betekenisvolle doelen stellen. Door hen inspraak te geven in de vooropgestelde doelen zien we een verhoogde motivatie en kwaliteit van de interventies.'

'Verenigd in de toegankelijke beroepsvereniging 'Ergotherapie Vlaanderen' werken we samen aan kwaliteit. Er is aandacht voor vorming en opleiding, intervisie en informatieuitwisseling. In overleg werken we aan verbinding en een helikopterzicht op de sector, we brengen goede praktijken samen, maar bespreken ook problemen en de geschikte aanpak. We werken aan capaciteitsopbouw en co-creaties. Hierdoor staan we als (zelfstandige) ergotherapeuten steviger in onze schoenen, en in het werkveld.'

ONDERBOUWING VAN DE VISIE

Als kinderen kunnen deelnemen aan de dagelijkse activiteiten op school, heeft dat een belangrijke invloed op de ontwikkeling, de gezondheid en het welzijn van leerlingen. Onderzoek toont aan dat 'kwetsbare' leerlingen minder deelnemen aan belangrijke school- en schoolgerelateerde activiteiten. De WHO geeft aan dat zwakkere onderwijsresultaten een invloed hebben op de gezondheid.

Het *position statement* voor 'occupational therapy services in school-based practice for children and youth' (World Federation of Occupational Therapists (WFOT), 2016) toont de waarde van ergotherapie binnen het (inclusief) onderwijs. Ergotherapie kan een wezenlijk verschil uitmaken voor de toekomstkansen van leerlingen. Ergotherapie op school heeft als doel het maximaliseren van de deelname aan alle schoolse activiteiten. De ergotherapeut richt zich op het mogelijk maken van de participatie en het welzijn van alle leerlingen door hen te ondersteunen, in te zetten op de sterktes en oplossingen aan te bieden voor problemen die leeractiviteiten en participatie verhinderen. De ergotherapeut zoekt hierbij naar de best mogelijke afstemming tussen de leerling, de onderwijsomgeving en de activiteiten op school.

Het Iers Ministerie voor speciaal onderwijs en inclusie investeerde in een grootschalig onderzoek naar ergotherapie op school en tijdens de vroegbegeleiding. Minister Josepha Madigan concludeerde in 2021:

'It is important that we continue to develop and expand the range of supports that we can provide for children with special educational needs in schools. This includes increasing the kind of interactions between educational and therapy services which can significantly impact on children's development and education.'

'Providing early access to speech and language therapy or occupational therapy services can make a vital difference to children's future opportunities.'

In Ierland vertrekt men vanuit een zorgcontinuüm in de therapieondersteuning, met fases van een brede basiszorg naar een meer uitgebreide, individuerichte ondersteuning. Ze hebben ook oog voor de ondersteuningsbehoeften van leerkrachten, opvoeders, kleuterleiders, verzorgenden en ouders: ergotherapie heeft vooral een meerwaarde wanneer er ook aandacht gaat naar de samenwerking en ondersteuning van de leerkrachten en ouders.

Meer voorbeelden van goede praktijken zijn te vinden in de VS, Canada, Nieuw-Zeeland, het Verenigd Koninkrijk, Australië en Nederland, Singapore,...

BELOFTEVOLLE KANSEN VOOR ERGOTHERAPIE IN DE ONTWIKKELINGSPROBLEMATIEK BINNEN DE SCHOOLCONTEXT

De samenhang van onderwijs, gezondheid en welzijn (zorginstanties) kan kansen bieden voor een ergotherapeut om volwaardig te kunnen participeren in schoolteams. 'Brede scholen' met samenwerkingsverbanden tussen onderwijsprofessionals kunnen ontwikkelingskansen versterken. Ergotherapeuten willen de kans krijgen om binnen het onderwijs hun meerwaarde te tonen.

Schoolteams zetten (studenten)ergotherapeuten in om het schoolteam te versterken. Ergotherapeuten zijn momenteel actief in verschillende statuten als leerkracht, zorgcoördinator, directeur, pedagogische competentie begeleider, ondersteuner of ergotherapeut in het buitengewoon onderwijs.

Uit (internationaal) onderzoek (Van Hartingsveldt, 2016) blijkt dat het begeleiden van kinderen binnen de realistische context veel voordelen oplevert. Niet enkel kinderen met een diagnose hebben baat bij ergotherapie. Ook leerlingen zonder concreet label, kunnen (tijdelijk) problemen ervaren bij activiteiten of hun participatie aan het onderwijs. Ergotherapeuten kunnen ingezet worden in het volledige zorgcontinuüm.

Wanneer het functieprofiel van ergotherapeuten in ondersteuningsnetwerken wordt uitgebreid, ontstaan er nieuwe kansen voor de ergotherapeut om de volledige cyclus van het therapeutisch handelen te kunnen uitvoeren.

Inclusief onderwijs houdt ook – op het vlak van interdisciplinariteit – de vorming van inclusieve teams in.

Een grondige analyse van het geld en hulpmiddelen van de overheid en van de huidige organisatie van opvoedings- en ontwikkelingsondersteuning, zou kunnen leiden tot een andere vorm van financiering, o.a. door samenwerkingsverbanden over de schotten van de overheid heen.

Een ergotherapeut op de werkvloer kan snel kinderen helpen met hun probleem. Onderzoek toont ook aan dat vroegtijdig ingrijpen, voordelen oplevert voor het kind en de kosten van een therapie vermindert (Lynch et al., 2020).

Door behandelingen in de tweede lijn te verminderen, verplaatst de zorg zich naar de eerste en nulde lijn, en vindt die steeds meer plaats in de directe omgeving. Verdere stappen in het beleid van het regulier onderwijs en de eerste lijn verzekert de samenwerking.

In de eerste lijn maakt men een verschil tussen ergotherapeuten en andere disciplines. Logopedisten en kinesitherapeuten werken met een ruimere nomenclatuur. Wanneer er ergotherapie nodig is, dragen de ouders de volledige kosten, met als gevolg dat de therapie niet altijd opgestart wordt. Dit vergroot de sociale kloof. In gespecialiseerde centra daarentegen wordt geen verschil tussen de disciplines gemaakt.

Door de nomenclatuur van ergotherapie naar kinderen uit te breiden, maakt het voor gebruikers zichtbaar waar er een beroep gedaan kan worden op erkende hulpverleners met een kwaliteitsvolle professionele opleiding en de niet-erkende, niet professioneel opgeleide coach of andere hulpverlener.

Een gebruikersonderzoek in opdracht van de Staten-Generaal van de Geestelijke Gezondheidszorg meldt de lange wachtlijsten. De gebruikers wijzen onder meer ook op de lange wachttijd om begeleiding te krijgen via een centrum voor ambulante revalidatie (CAR) of voor thuisbegeleiding voor mensen met een autismespectrumstoornis. De lange wachttijden hebben een groot effect op kinderen/jongeren en de gezinnen. (Leerstoel public Health, 2020)

Een aanpassing van de huidige wetgeving om ergotherapie binnen alle fasen van het zorgcontinuüm mogelijk te maken dringt zich op. De bestaande structuren zorg, welzijn en onderwijs zijn ontoereikend om een antwoord te bieden op de huidige vragen binnen het onderwijs.

'... dat er zelfs in normale tijden wachtlijsten zijn van een halfjaar voor alleen een intakegesprek, en dat de therapie ook daarna niet onmiddellijk kan starten, toont aan dat de riemen veel te kort zijn.'

Liselot Aerts , De Standaard, 9 december 2020

NABESCHOUWING

Ergotherapie Vlaanderen onderschrijft de occupation-based onderwijsrelevante doelen, beschreven door de Verenigde Naties en de Wereldgezondheidsorganisatie, waarbij alle leerlingen worden ondersteund om de alledaagse schoolse activiteiten uit te voeren. Ergotherapeuten ondersteunen inclusief onderwijs door school-based practice aan te bieden op alle niveaus van het zorgcontinuüm. Ergotherapeuten kunnen in samenwerking met alle partners in ondersteuning voorzien om het handelen mogelijk te maken en om bedreigingen tot het niet-participeren van leerlingen, ook met specifieke onderwijsbehoeften, te beperken en te verwijderen.

Beleidsmakers wereldwijd promoten de rol van community-based rehabilitation in de samenwerking met onderwijs om inclusie op alle niveaus mogelijk te maken (Wereldgezondheidsorganisatie, 2010). Om dat in de praktijk te realiseren moet de wetgeving ergotherapie binnen alle fasen van het zorgcontinuüm in het onderwijs mogelijk maken.

REFERENTIELIJST

Association Nationale Française des Ergothérapeutes. (2019). Comprendre L'ergothérapie auprès des enfants. Paris Cedex: Anfe.

Ardoin, S.P., Witt, J.C., Connell, J.E., Koenig (2005) Application of a Three-Tiered Response To Intervention Model for Instructional Planning, Decision Making, and the Identification of Children in Need of Services. Journal of psychoeducational assessment. doi. org/10.1177/073428290502300405

Case-Smith, J., Holland, T. & Bishop, B. (2011). Effectiveness of an integrated handwriting program for first-grade students: A pilot study. American Journal of Occupational Therapy, 65, 670–678.

Case-Smith, J., Holland, T., White, S. (2014). Effectiveness of a co-taught handwriting program for first grade students. Physical & occupational therapy in pediatrics. 34 (1) 30-43.

Case-Smith, J., Weaver, L., Holland, T. (2014). Effects of a classroom- embedded occupational therapist-teacher handwriting program for first grade students. American Journal of Occupational Therapy. 68 (6) : 690 – 8.

De Hoop, A. 2013. FOTO-interview. Onderwijscentrum Leijpark. <https://ocleijpark.nl/?s=foto-interview>

Deloitte & Touche (2010). Review of school health support services: final report. Toronto, ON: Ministry of Health and Long-term care. Retrieved from: https://www.osla.on.ca/uploads/deloitte_shss_review_report.pdf.

Denolf, A.M. & Daems, J. (2014). Ergotherapie en ontwikkelingsproblemen. Basisboek voor kwaliteitsvolle hulpverlening. Leuven: Acco.

Donica, DK. (2015). Handwriting without tears: general education effectiveness through a consultative approach. American Journal of Occupational Therapy. 69 (6) 1 – 8 .

Fox, L., Dunlap, G., Hemmeter, M. L., Joseph, G. E., & Strain, P. S. (2003). The teaching pyramid: A model for supporting social competence and preventing challenging behavior in young children. Young Children (July), 48–52.

Frolek-Clark, G., Polichino, J., & Jackson, L. (2004). Occupational therapy services in early intervention and school-based programs. *American Journal of Occupational Therapy*. 58, 681–685

Hasselbusch, A. and Dancza, K., 2012. Application of the Person - Environment - Occupation (PEO) model in school-based occupational therapy. *Children, Young People & Families Occupational Therapy Journal*, 16 (2), 3 - 12.

Houten van den, J & Kuiper, C (2012). Hfst 13b: Leren/werken in Granse, le M., Hartingsveldt van, M., Kinebanian, A., (red.) *Grondslagen voor de Ergotherapie* (3th ed). Amsterdam, Reed Business.

Huizinga, M.; Smidts, D. 2012. BRIEF. Vragenlijst executieve functies. Hogrefe

Lammers, M., Scholte, R. & Berden, C. (oktober 2014). *Ergotherapie doet er toe*. Amsterdam: Ergotherapie Nederland.

Law, M., Petrenchik, T., Ziviani, J., King, G. (2006). Participation of Children in School And Community. In Rodger, S. & Ziviani, J. (Eds.), *Occupational Therapy with children, understanding children's occupations and enabling participation* (1 ed), pp. 67-90. Oxford: Blackwell Publishing.

Leerstoel Public Health. (2020). Wachten op psychische hulp. De lengte en beleving van wachttijden in de Vlaamse geestelijke gezondheidszorg. <https://www.vlaamswelzijnsverbond.be/nieuws/centra-ambulante-revalidatie-en-thuisbegeleiding-autisme-kampen-met-te-lange-wachttijden>, geraadpleegd op 8 juni 2021.

Lynch, H & Buhagiar, N (2019). Together at school: emergence of new practices in School-Based Occupational Therapy, Ireland. 25th ENOTHE Annual Meeting.

Lynch, H., Ring, E., Boyle, B., Moore, A., O'Toole, C., O'Sullivan, L., Brophy, T., Frizelle, P., Horgan, D., O'Sullivan, D. (2020). Evaluation of In-School and Early Years Therapy Support Demonstration Project, RESEARCH REPORT NO. 28, National Council for Special Education.

Missiuna, C., Hecimovich, C., Dix, L., Campbell, W., Pollock, N., Bennett, S., Canen, C., DeCola, C., McCauley, D. Gaines, R., Cairney, J., & Stewart D. (2015). Partnering for Change: Implementation and Evaluation Final Report, 2013-2015: Final Report for the Ontario Ministry of Health and Long Term Care and the Ontario Ministry of Education. Hamilton, ON: CanChild, McMaster University. Beschikbaar op www.partneringforchange.ca.

Missiuna, C. A., Pollock, N. A., Levac, D. E., Campbell, W. N., Sahagian Whalen, S.D., Bennett, S. M., Russell, D. J. (2012). Partnering for Change: An innovative schoolbased occupational therapy service delivery model for children with developmental coordination disorder. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 79, 41-50.

Rens, L., Joosten, A. (2014). Investigating the experiences in a school-based occupational therapy program to inform community-based paediatric occupational therapy practice. *Aust Occup Ther J.*, Jun;61(3):148-58. doi: 10.1111/1440-1630.12093.

Sonday A., Anderson K., Flack C., Fisher C., Greenhough J., Kendal R., et al. School based occupational therapists: An exploration into their role in a Cape Metropole Full Service School. (2012) *The South African Journal of Occupational Therapy*. 2012; 42(1): 2-6. <http://www.sajot.co.za/index.php/sajot/article/view/120/70>

United Nations (1948). Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948 retrieved from <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

United Nations (1990). Convention on the rights of the child. 2 September 1990 retrieved from <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

United Nations (2006). Convention on the rights of persons with disabilities. 13 December 2006 retrieved from <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/convtexte.htm>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2009). Policy Guidelines on Inclusion in Education.

Unicef. (2006) The State of the World's Children 2006: Excluded and Invisible. Retrieved from http://www.unicef.org/sowc06/pdfs/sowc06_fullreport.pdf

Van Hartingsveldt, M., De Vries, L. (2016). Klaar om te schrijven? WRITIC. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

Van Hartingsveldt, M; de Vries, L. 2017. Klaar om te schrijven? Writing readiness inventory tool in context (WRITIC). Hogeschool van Amsterdam.

Villeneuve, M. A. & Shulha, L. M. (2012). Learning together for effective collaboration in school-based occupational therapy practice. Canadian Journal of Occupational Therapy, 79, 293-302.

WFOT. (2016). Position statement of Occupational Therapy services in school-based practice for children and youth. World Federation of Occupational Therapists. <https://www.wfot.org/resources/occupational-therapy-services-in-school-based-practice-for-children-and-youth>, geraadpleegd op 10 juni 2021.

Whalen (2002) L'ergotherapie est efficace en milieu scolaire. Sommaire de la revue de la littérature. Actualités ergothérapiques. ACE. Canada.

Whalen (2002) How occupational therapy makes a difference in the school system: A summary of the literature. ACE. Canada.

Wilkinson, R. D. & Pickett, K. (2009). The spirit level: Why more equal societies almost always do better. Allen Lane/Penguin Group UK; Bloomsbury Publishing.

World Health Organization (2007). International Classification of Functioning disability and health. Child and Youth version: ICF-CY. Genève, Switzerland: WHO press.

ERGOTHERAPIE
VLAANDEREN